

PETINOSEMDESETLETNICA PROFESORJA JANKA JURANČIČA

Petnosemdeseti rojstni dan praznuje akademik Janko Jurančič 18. decembra 1987. Iz slovenjegotriškega kraja Andrenci so ga starši poslali na Klasično gimnazijo v Maribor, maturiral pa je na Ptuj. Nato je študiral slavistiko, nemški jezik in književnost in narodno zgodovino v Ljubljani in Beogradu, diplomiral pa je leta 1930 v Ljubljani. Študijska leta so mu potekala ob prvem vzponu naše slavistične in jezikoslovne znanosti in imel je srečo, da je poslušal R. Nahtigala, F. Ramovša, K. Oštirja, I. Prijatelja, F. Kidriča, J. Kelemino pa N. Radojčića, A. Belića, S. Kuljbakina, Pavla in Bogdana Popovića, če naštejemo le tiste, ki so vsak zase pojem v nacionalnih znanostih in v širšem svetu. Ob teh učiteljih in z izbiro študijskih smeri je bil Janko Jurančič deležen klasične filološke in narodne izobrazbe.

Kot mlad slavist je Janko Jurančič pokazal izrazito nagnjenje za znanstveno delo in je tudi prijateljeval s takimi posamezniki. Najbliže sta si bila z Antonom Slodnjakom (sodeloval je pri znamenitem Pregledu slovenskega slovstva, ki ga je Slodnjak napisal v svojem triintridesetem letu). Janko Jurančič je tedaj že poučeval na ljubljanski Tehniški srednji šoli, kjer je ostal dobri dve desetletji, zadnjih pet let kot ravnatelj. Ustvarjalno privrženost stroki je mogel celovito uveljavljati po prehodu na Višjo pedagoško šolo v Ljubljani 1947, kjer je predaval srbohrvaški jezik in književnost, ista predmeta pa je od 1953 predaval tudi na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je ostal do upokojitve 1977, zadnje obdobje kot redni profesor. Doktoriral je 1958 na Filozofski fakulteti v Zagrebu z disertacijo Kajkavsko narječje kao književni jezik u djelima Tita Brezovačkog.

Profesor Jurančič je vzgajal vrsto rodov učiteljev in profesorjev srbohrvaščine, slavističnemu oddelku pa je bil 2 leti tudi predstojnik. Pri slušateljih ostaja cenjen in spoštovan zaradi privrženosti delu in redu. Od l. 1965 je bil načelnik Leksikološke sekcije Inštituta za slovenski jezik SAZU. Vrsto let je bil član Glavnega uredniškega odbora Slovarja slovenskega knjižnega jezika, njegov predsednik pa pri delu za II., III. in tudi za IV. knjigo. Od 1964 do 1984 je bil namestnik upravnika Inštituta za slovenski jezik, na koncu tudi njegov upravnik. Spomladi 1976 je postal dopisni, 1981 pa redni član SAZU; leta 1985 ga je Srpska akademija nauka i umetnosti sprejela za zunanjega člana, Matica srpska v Novem Sadu pa za stalnega člana korespondenta.

Janko Jurančič je vsa leta dejavno navzoč pri jugoslovanskih in mednarodnih slavističnih in balkanoloških shodih, zborovanjih in kongresih, tesno je povezan z Mednarodnim znanstvenim srečanjem slavistov v Vukovih dneh. Spričo svojega ugleda je bil določen za predsednika slovenskega republiškega odbora za počastitev Karadžičevega jubileja. Srbska kultura se je prof. Jurančiču oddolžila za njegovo srbohrvaštvo delo z Vukovim priznanjem, ki ga je dobil kot edini Slovenec doslej.

Njegova dela, častna priznanja in častni položaji so nasledek zavzetega dela. Med njegovimi knjigami so najprej pomembne tiste za pouk srbohrvaščine v osnovni šoli in spoznavanje književnosti v srednjem šolstvu, kjer se oblikujejo prihodnji slušatelji slavistike, novi delavci in strokovnjaki naše vede. Poleg šolskih knjig, učbenikov in priročnikov so zlasti pomembne komentirane izdaje slovenskih del, opremljene s spremnimi študijami, literarno-

didaktičnim in jezikovnim gradivom. Zajel je več pomembnih obdobj in ustvarjalcev od častitljivih srednjeveških žitij srbskih cerkvenih in posvetnih velikašev prek pesnikov romantike do novejšega in najnovejšega časa, do Nazorja in Krleže. Tenkočutni jezikovni komentarji in pojasnila kajkavščine v Baladah Petrice Kerempuha so med temeljnimi viri besednopomenske razlage tudi v sodobni hrvaški vedi. Svoje moči je Janko Jurančič posvečal tudi slovenščini, ko je stregel potrebi in želji drugih, da bi se je učili in naučili. Tako je njegov Slovenački jezik doživel dve izdaji. Višji, znanstveni, stopnji poznavanja razmerij med jeziki pa služi njegova knjiga Južnoslovanski jeziki iz l. 1957.

Prizadevanja na vseh treh stopnjah izobraževanja so Janka Jurančiča pripeljala k avtorstvu slovarja srbohrvaškega in slovenskega jezika. Vse večje potrebe kulturnega, gospodarskega in tudi družbenega življenja so to nalogo podčrtavale še posebej. Slovaropisje je sploh Jurančičevo poglobljeno znanstveno delo v širokem razponu njegovega slavističnega jezikoslovnega dela. Že s prvim obsežnim delom, Srbohrvaško-slovenskim slovarjem, 1955, s celovito in jasno zasnovo, z bogastvom besedišča in z njegovo akcentuacijsko in pomensko razsežnostjo je bilo jasno, da so dotedanji navori v tej smeri po letu 1920 zgolj poskusi. S tem slovarjem je prof. Jurančič pokazal, da živo jezikovno razmerje med tako sorodnima jezikoma, kot sta srbohrvaški in slovenski, nalaga enako ali še zahtevnejše delo kot sestavljanje slovarja katerega koli drugega jezika. Z obogateno drugo (1972) in še zlasti tretjo izdajo (1986) je ta resnica še očitnejša. Eno najtežjih vprašanj slovaropisnega dela pri srbohrvaščini in slovenščini je gotovo naglasovanje srbohrvaškega besedišča. Leksikograf se v velikem delu ne more povsem opreti na vire, ampak se mora tudi po lastni vednosti dokopati do številnih rešitev, opirajoč še tudi na živo govorico. Ravno po naglasni strani so Jurančičevi slovarji srbohrvaškega jezika na glasu tako med jugoslovanskimi srbohrvatisti kot med tujimi, ki so toliko bolj potrebni trdnih opor glede teh zahtevnih vprašanj. Podobno zahtevno je slovaropiščevo delo v pomenoslovnem pogledu. Vedno znova se pri delu s sorodnima jezikoma izkaže, da razvoj besedja v obeh jezikih ni šel vzporedno, odvisno pač od zgodovinskih in civilizacijskih-kulturnih okoliščin. Zaradi tega razlaga izločnic zelo pogosto ni mogoča z neposredno ustreznico, saj različna frazeologija, različna ekspresivnost izrazov, pa tudi razlike v vezavi, v glagolskem vidu in drugo slovaropiscu otežujejo in nalagajo sprotne slovaroslovno in jezikoslovno preučevanje, nakar so šele mogoče končne rešitve. Pionirskega pomena je tudi nasprotni, Slovensko-srbohrvaški slovar, ki ga je profesor Jurančič izdal v velikem formatu l. 1981 in je v primeri z dotlejšnjimi zelo spopolnjen slovar teh jezikov. Ob teh slovarjih je nastalo nekaj slovarjev srbohrvaškega in slovenskega jezika za široko rabo, v nekaj primerih razširjenih na sosedno italijanščino. Vsa dolga leta slovaropisnega dela je Janko Jurančič v vrsti študij in razprav znanstveno obravnaval posamezna vprašanja zgodovinskega slovaropisja, sorodnosti, interferenc in različnosti slovenskega in srbohrvaškega besedišča. Te obravnave so nastajale tudi ob dolgoletnem delu za Slovar slovenskega knjižnega jezika. Kakor sleherno kolektivno delo takšnih razsežnosti in takšnega pomena je ta slovar sad uspešnega vodenja skupine strokovnjakov, specializiranih za zahtevno delo in temu delu tudi povsem prioriziranih.

Ko ob petinosemdesetletnici profesor Janko Jurančič gleda na svojo dosedanjo žetev, je z njo resnično lahko zadovoljen tako zaradi njene smiselnosti in osredinjenosti kakor zaradi njenega znanstvenega, kulturnega, narodnega in ob vsem tem tudi nraavnega učinkovanja in pomena. Pri takem pogledu seveda ne more pozabiti ali prezreti dolgih ur ob pisalni mizi in za pisalnim strojem, s katerim je natipkal sto- in stotisoče listov in lističev slovarskega gradiva, gesel, razlag, popravkov (in sicer tudi takih, ki jih je moral zapreči). Ne more prezreti časa, ki ga je namenil korekturnemu branju in reviziji odtisnjenih pol in strani, naj je šlo za njegove srbohrvaške slovarje, naj je šlo za Slovar slovenskega knjižnega jezika. Da znanstveni in delovni dosežek odtehta napore dni in noči, mesecev in let, bo potrdil tudi naslednji projekt, ki je pred profesorjem Jankom Jurančičem — nova in obogatena izdaja velikega slovensko-srbohrvaškega slovarja.

Janez Rotar
Filozofska fakulteta, Ljubljana